

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Franklinska ulica 6/I. Rokopisno ne vračamo. Nefranklinski pisem na sprejemamo. Izhaja vsak četrtak. Naročnina letna 60 Dtn za inčasovno 80 Dtn. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglaš po seniku in dogovoru, davok posebe. Pošt. čeh. rač. 11.153. Telefon 3112

Za enakopravnost učiteljic

Med predlogi JUU za finančni zakon sta tudi dva predloga, od katerih zakonitve je odvisna popolna enakopravnost učiteljice z učiteljem. To sta predlog za ukinitve celibata in pa sprememba uredbe o draginjskih dokladah.

Prav sedaj, ko je bila narodna skupščina sklicana k zasedanju zaradi razprave o proračunu, je nujno pokazati na velike krivice, ki so bile prizadejane učiteljicam, pokazati na neenakopravnost, ki jih loči od učiteljev, katerim so po izobrazbi in po delu povsem enake. Poročena učiteljica je zgubila pravico do popolne draginjske doklade ter do stanarine in ogreva — nad samsko učiteljico pa visi Damoklejev meč dopolnitve § 93. zakona o ljudskih šolah, s katero je bil uveden delni celibat.

Ze od nekdanj se je delala razlika med učiteljico in učiteljem; čeprav se je zahtevala od nje ista kvalifikacija in isto delo, vendar je bila pri prejemkih največkrat občutno prikrajšana. Tega prikrajšanja so bile v Jugoslaviji deležne edino poročene učiteljice, a da bi tudi samskim pripadalo delež »posebnega priznanja«, je bil uveden delni celibat. Obe ti dve vprašanji ne pomenjata samo neenakopravnost, marveč tudi zapostavljanje učiteljice in posegata globoko v razvoj vprašanja učiteljice matere.

Po letu 1918. poznamo dve dobi, ko je bila učiteljica bodisi samska ali poročena glede prejemkov povsem enakopravna s svojimi tovarišji učitelji. Po osvoboditvi je še dolgo trajalo vztrajno prizadevanje za ureditev učiteljskih plač. Ko pa je bila po vojni »Borba za kruh« dobojevana, tedaj so bili uvedeni enaki prejemki za vse učiteljske, diferenca v plačah so povzročala edino službena leta. Toda naraščajoča draginja je vzbudila ponovno zahtevo po zvišanju plač, in s 1. majem 1924. so poročene učiteljice namesto prejetih zvišanih dohodkov, zgubile polovico draginjskih doklad. Od tega dne dalje je ostala v veljavi ta uredba vse do 1. aprila 1932., ko je bila zamenjana z novo, ki je določala, da pripadajo polne draginjske doklade vsemu uradništvu, torej tudi poročenim učiteljicam. — Toda le kratka je bila ta doba, komaj dve leti je bila tudi poročena učiteljica deležna istih prejemkov kot učitelj. Nato pa so ji izmenoma odtrgovali delno ali pa polovico draginjskih doklad, dokler jih niso leta 1935. povsem ukiniteli, a so jih naknadno delno vrnili. Ta uredba o splošnem znižanju draginjskih doklad iz leta 1935. je prizadejala težak udarec vsem našim poročenim tovarišicam in to tem bolj, ker so občutile to znižanje v materialnem in tudi v moralnem pogledu. — Zopet je bila zapostavljena učiteljica mati.

Učiteljsko združenje dviga letos ponovno svoj klic po uveljavljenju uredbe o osebnih in rodbinskih draginjskih dokladah od 12. marca 1932. — S ponovnim uveljavljenjem te uredbe bi bile zvišane osebne in rodbinske doklade vsega učiteljskega, a poročena učiteljica bi bila ponovno izenačena z ostalimi učiteljicami — in s tem bi bila rešena družina — priznana učiteljica mati. Temu klicu JUU se pridružuje vse učiteljsvo Jugoslavije in zahteva enakopravnost vsega učiteljskega, tako v prejemanju popolnih draginjskih doklad, kot v priznanju stanarine. — Kvarnost, povzročena z uredbo od 1. okt. 1935., postaja čedalje jasnejša in v interesu našega naroda je, da se ta uredba ukine in zamenja z ono iz l. 1932.

Mnogo uspehov, bolje rečeno prihrankov, so si obetali od uvedbe delnega celibata. Uspehi so izostali, brezposelnost učiteljskih abiturientov se na ta račun ni prav nič znižala. Pač pa so določbe tega člena občutno prizadele posameznike, ker so posegle v pravico proste izbire zakonskega druga. »Edino mlada učiteljica ne sme izbirati moža po lastni volji«, je določilo, ki omejuje pravico, ki je vsem državljanom zagotovljena z ustavo, da niti ne govorimo o moralnem vplivu uvedbe delnega celibata na učiteljice. Ako torej ni na eni strani uspehov, ki so si jih nekateri obetali, a na drugi strani je škoda zelo velika, tedaj se pač mora upoštevati upravičenost tudi tej zahtevi, da se s tem prispeva k izenačenju učiteljice z učiteljem.

Ze bezen pregled navedenih dejstev nam povsem jasno kaže, da je bila poročena učiteljica v pogledu prejemkov le nekaj let enakopravna z ostalimi učiteljskimi, a prikrajšana je sedaj tudi, ker ne prejema stanarine in ogreva. Z lanskim finančnim zakonom pa je bila »osrečena« tudi samska učiteljica.

Dovolj je bilo razlik in čas bi že bil, da se pristopi k izvajanju gesla za enako delo enako plačilo in da se odpravijo vse difference med pravicami učiteljice in učitelja.

Le z učiteljem popolnoma enakopravna učiteljica bo mogla posvetiti prav vse svoje sile napredku šole, kar je le v korist naroda in države.

„Naši“ in „Vaši“

Po zakonu o ljudskih šolah in po svoji deklaraciji naj bi bilo JUU stanovsko-politična organizacija vsega jugoslovanskega učiteljskega, torej tudi slovenskega. Če pa primerjamo število učiteljskega v Sloveniji s številom članov JUU, vidimo sicer, da je ogromna večina včlanjenih, da pa nekateri stojijo ob strani, izven organizacije. Po zborovanjih in sestankih pa žal vidimo neko mrtvilo in nezainteresiranost za stanovsko-politična, pa tudi za šolsko-pedagoška vprašanja. Enim je previsoka članarina, drugim je organizacija premalo borbena, tretjim je pa sploh nepotrebna, ker še ni ničesar dosegla. Tu naj bi nam bil vzoren vzgled delavski stan, ki še pri skromnejših dohodkih, rad in brez godrnjanja, plačuje obveznosti za svoje strokovne organizacije in časopise. Kje je vzrok? Ali smo morda res mi, učitelji, ki radi čujemo krilatice, da smo »sol naroda«, manj zavedni, manj čutilno potrebo združitve za dosego naših stanovskih pravic? Ali pa morda živimo v tako sijajnih gmotnih prilikah, da nam je borbena organizacija odvisna? Pa so li naše šolske in prosvetne razmere res tako sijajne, da ni potrebno, da stalno poudarjamo nedostatke, kvarne vplive in potrebe? »Popotnik« in »Učiteljski tovariš« sta nam nepotrebna, se žal čujejo glasovi po naših zborovanjih in tudi na skupščinah. O nerazumevanju za »Popotnika« jasno kaže njegov pičel obseg. To je temna senca naše zavednosti in stremljenja! Za organizacijo je celo 18 din mesečno preveč. Ali pa ne trosimo naših bornih dinarjev za druge »zadeve«, ki so vsaj za naš stan manj bitnega pomena, mnogokrat večkrat po 18 din mesečno?

Oni, ki jim je organizacija bila — ali je še — premalo borbena in preveč »uslužnostna«, pa naj se zavedajo, da je bila oz. je taka, kakršno smo mi hoteli oz. dopustili. Vodstvo še ni in ne sme biti organizacija! Mnogim je pa danes stremljenje organizacije nekako kljubostno in opozicionalno. Tu ne pozabljamo, da borba po depolitizaciji naše organizacije ni delo zadnjih dveh let, temveč vre to in zori že iz časov deklaracijskih borb pred 12 leti in je sedanje zdravo stanje le posledica stalnih stremljenj in prizadevanj, otrstisi se dnevno-političnih vplivov na naše šolstvo in stan, kar je nujna zahteva za procvit in stabilizacijo našega šolstva in prosvete.

In končno so pa paraziti na našem stanovskem telesu oni, ki si namenoma potvarjajo resnico in tolažijo svojo nezavednost in sebičnost z lažjo, da organizacija za stan in šolstvo še itak ni ničesar storila. Da ni več, je mnogo krivde v njih in nas samih, ki se žal prerađi v tujo korist taksiramo za »naše« in »vase« oz. »vase« in »naše«, kakršna je pač situacija. To je eno izmed velikih zla našega stanu. Ali je pri drugih stanovih tudi tako??

Menda se že skozi 20 let čujejo v našem stanu razni glasovi ogorčenja in zadovoljstva,

nasvetov in migljajev, pa groženj in tolažilnega upanja ob času namestitev, premestitev in napredovanj, ki so za naše razmere značilni. N. pr.

»Ali nas tako nagrajujejo naši, da je ‚naših‘ (pri namestitvah, napredovanjih) komaj četrtina?«

»Čuj, kako je N. N. že napredoval, saj je 3 leta mlajši od mene?« »To je tako: prej so ‚vaši‘, ‚naše‘, sedaj pa ‚naši‘, ‚vase‘.«

»Če želite to in to mesto, se vpišite v to in to organizacijo!«

»Ako hočete ostati na mestu, vam svetujemo, da se ne vmešavate v te in te zadeve!«

»V ta kraj moramo dobiti enega ‚naših‘ ljudi!«

»Kdor od ‚naših‘ želi napredovati, naj se zglaš tam in tam.«

»Pa je ta N. N. ‚naš‘ ali ‚njihov‘?«

Kam to gre? Ali smo res tako nezreli, da ne moremo podrediti trenutnih haskov in koristih trajnejšim pridobitvam? Ali se naj še vedno gremo klerikalce, liberalce in razne druge... lce? Ali ne moremo slediti le eni poti, nalogam, ki nam jih daje narod, ljudstvo, brez okrasov in slepil zvonceh fraz in osebnih zahtev samozvanih voditeljev? Narod svojih učiteljev ne meri in ne vprašuje po politični pripadnosti in delovanju, ne taksira nas z »naše« in »vase«. On ocenjuje našo vrednost po naših delih, uspehih in stremljenjih na šolskem in kulturnem polju.

Kdaj bo naša stanovska zavest tako silna, da bomo rekli »ne« takrat, ko bodo posamezni »voditelji« kovali na naših tragedijah in grobovih svoj politični kapital?

V našem interesu in v interesu šole je, da se vsi stanovsko in poklicno zavedni slovenski učitelji odredimo dnevnim strankarsko-političnim vplivom in koristim, se oklenemo svoje stanovske organizacije in v njej izrazimo vse svoje misli in stremljenja za dobrobit šole in stanu. Tako bo naša organizacija dobila hrbenico, ki ne bo klonila pred morebitno notranje-organizatorično in idejno samovoljo poedinca in ne pred zunanjimi strankarsko-političnimi vplivi.

Takrat ne bo več v organizaciji »naših« in »vashi«, takrat bomo samo in izključno slovenski in jugoslovanski učitelji, takrat bo le interes šole in stanu, šele takrat bomo lahko rekli, da je slovensko učiteljsvo na pravem potu k izgraditvi slovenske šole, kakršno zahteva čas in naše ljudstvo ter svojstvene slovenske razmere. Takrat bo izginila iz naših vrst mora in srd po osveti nad tovarišem drugega svetovnega nazora, ki demoralizira naš stan, kvarno vpliva na naše vzgojno in učno delo in ruši ugled oblasti in države med ljudstvom.

Mš.

Odlomek o slovenski mladinski literaturi

Založba in publikacije »Mladinske matice« v Ljubljani

V kritični češki reviji za mladinsko književnost »Uhor« je izšel o slovenski mladinski književnosti in o vlogi, ki igra v njej Mladinska matica, sledeči članek tov. Alberta Žerjava:

Pravo in zavedno narodno-politično življenje Slovencev se začenja prav za prav z letom 1848., kajti šele po dunajski revoluciji, ko nam je istočasno tudi nesmrtni France Prešeren zapustil zbirko svojih »Brezij«, je zaživel slovenski narod domoljubno in kulturno-politično življenje ter nastopil svojo pot v tej smeri. Zgodovinsko važno leto 1848. nam je dalo poleg drugih tudi prvi slovenski mladinski listi »Vedež«, ki je izhajal ob sodelovanju mlajših literatov kratki dve leti.

V drugi polovici 19. stoletja so posvetili tedanji vodilni slovenski književniki pozornost tudi mladinski poeziji in literaturi. Tu moram omeniti predvsem mladinska dela škofa in pedagoga A. M. Slomška, Fr. Levstika, Jos. Stritarja, Fr. Erjavca in drugih. Pesmi in članki teh pisateljev so se obdržali v čitankah za ljudske šole in v šolskih zbirkah po dolga desetletja prav do predvojnih časov.

Na prehodu iz 19. v 20. stoletje so poživili in dvignili našo mladinsko literaturo tudi zastopniki »modernistov«: Drag. Kette, Jos. Murn. Naravnost mojstrsko klasične in psihološko zelo bogate mladinske pesmi (uganke, pravljice in dialoge) nam je dal Oton Zupančič, o katerem bi bilo potrebno govoriti v posebnem članku. Zupančičeve mladinske pesmi, umetniško dovršene, so zrasle s pesnikove zlate rodbinske sreče in se ponašajo s pečatom prave in izvirne individualnosti. Njegove mladinske poezije pri nas še nihče ni prekosil.

Pred vojno in še nekoliko let po njej sta bila v naši mladinski literaturi vodeča dva mladinska časopisa, »Zvonček« in »Vrteček«, v katerih so sodelovali poleg šolskih pisateljev tudi slovenski poklicni pisatelji. Pri »Zvončku« so delali in se zbirali liberalni pisatelji, pri »Vrtečku« pisatelji z drugega tabora (z nabožno tendenco). Oba časopisa izhajata še danes. V zadnjih 20 letih je naraslo število mladinskih listov v Sloveniji na celo vrsto. Ti izhajajo kot samostojni časopisi ali kot publikacije mladinskih organizacij. Tudi politični časopisi prinašajo že redne mladinske tedenske priloge. Za izdajanje mladinskih knjig so skrbele posamezne trgovske založbe in knjigarne, seveda po svojem lastnem mnenju in presoji. Saj dobro premišljene strokovne organizacije za redne izdaje večjih in manjših mladinskih knjižic v prvih letih po vojni nismo imeli. To neuravnano situacijo nesistematične produkcije mladinskih knjig je najlepše razumelo učiteljsvo ljudskih šol, ki je pogrešalo pravih in duhu časa primernih mladinskih tekstov, ki bi se jih posluževalo za literarno vzgojo šolske mladine. Teksti starejših mladinskih pisateljev in prijateljev mladine niso več odgovarjali sodobnim vzgojnim zahtevam, razni tedanji mladinski listi niso bili dostopni šolski mladini, zlasti z revnejših slojev, članki niso odgovarjali zahtevam določenih šolskih tipov in razvojnim stopnjam otrok. K temu je prišla še splošna želja po reorganizaciji mladinske literature v sodobnem duhu. To so bili glavni razlogi, da se je slovensko učiteljsvo odločilo organizirati lastno založbo za izdajanje mladinske literature. Tako je nastala pri sekciji JUU v Ljubljani samostojna založba »Mladinska matica«, ki bo drugo leto že slavila svojo desetletnico obstoja. Že danes vrši »Mladinska matica« največji del na-

VSEBINA:

Za enakopravnost učiteljic.

»Naši« in »Vaši«.

Odlomek o slovenski mladinski literaturi.

UČITELJSKI POKRET: Delo in uspehi hrvatskih pokretašev. — »Prosveta«, Haloze in mi.

LISTKA: »Oglas«, — Žalostna sreča.

Rangna lista.

Splošne vesti. — Osebne zadeve. — Kaj vse pišejo o učiteljsvu, šoli, prosveti in JUU. — Učiteljski pravnik. — Naša gospodarska organizacija. — Učiteljska tiskarna. — Mladinska matica. — Stanovska organizacija JUU. — Novosti na knjižnem trgu.

log v produkciji slovenske mladinske književnosti in najvažnejše je to, da dela pod določenimi strokovno pedagoškimi vidiki, kar je pri tako odgovornem delu, kot je literatura za mladino, v današnjih časih nujno potrebno. Tudi pri ustvarjanju in razvoju mladinske literature je potrebno določeno strokovno vodstvo.

Mladinska matica si je vzela za nalogo, izdajati svoj lastni mesečnik za učence ljudskih šol. Tako je nastala nova mladinska revija »Naš rod«, ki izhaja že 8 let pod uredništvom odličnega mladinskega pisatelja Jos. Ribičiča, z moralno podporo vsega slovenskega učiteljskega.

Ze prvi letniki novega lista so pokazali, da je njegov cilj, zastopati novo smer v mladinski literaturi, to je čisto literarno in umetniško smer v formi in vsebini, dočim so se prejšnji mladinski listi posvečali ožjim ali širšim didaktičnim poučnim ali tudi šolsko tendenčnim problemom. V »Našem rodu« pa so postali umetniško-literarni momenti vodilno merilo pri presoji vrednosti mladinskih člankov. Tako je palogama rastel nazor, da ima neposredna živa umetniška forma največjo in hkrati nepriljubeno vzgojno silo in vrednost. V tem času se je posejele »Mladinski matic« pridobiti za sodelovanje tudi najboljše slovenske pesnike in pisatelje (le nekoliko imen: O. Zupančič, F. Milčinski, Ks. Meško, Fr. Finžgar, B. Magajna, L. Mrzel, O. Hudales, Fr. Bevk, Cv. Golar, R. Rehar itd.), ki so v uvedeni smeri začeli svoje stalno sodelovanje v novem časopisu. Na ta način si je pridobila nekoč prezirana mladinska literatura enakovredno mesto v slovenski književnosti in kulturi. Čim dalje bolj raste nazor, da poklic »mladinskega pisatelja« ima prav tako vrednost, kot vsakega drugega literata ali kulturnega tvorca.

Postopoma se je spopolnil »Naš rod« tudi v ilustrativno-grafičnem pogledu tako, da je danes skoro vsak članek bolj ali manj posrečeno ilustriran. Delo mladinskega ilustratorja ni enostavno in lahko, ker tudi to delo zahteva temeljito poznanje otroške duše in prirode. Danes je »Naš rod« največja in vodilna mladinska revija, reprezentativna po svoji zunanosti in vsebini. Je resnično — brez pretiravanja — najboljši mladinski list med vsemi jugoslovanskimi listi za šolsko mladino.

Ze v prvih letih je dosegel »Naš rod« visoko naklado 25.000 naročnikov. Administracija je dosegla to z dobro organiziranim zaupniškim sistemom na vseh šolah. V raznih krajih je bil vsak tretji ali četrti učenec predplačnik lista. Še danes je število naročnikov 18.000 do 20.000, kar pri današnji gospodarski krizi dokazuje še vedno veliko priljubljenost lista. Na nekaterih šolah imajo »Naš rod« za nekakšno obvezno ali vsaj praktično berivo pri jezikovnem pouku.

Toda »Mladinska matica« se ji je določila širši program: odločila se je izdajati za naročnike »Našega roda« redne in izredne publikacije, to je posebne mladinske knjige praviljičnega in realističnega značaja, kakor tudi podobanke za 6—8 letno mladino. Zdaj dobiva vsak naročnik lista tudi 4 knjige letno. Celoletna naročnina 22,50 din plačajo naročniki v mesečnih obrokih. Za knjižne rokopise razpisuje Mladinska matica lepe nagrade. Letno izide 18.000 do 20.000 odprav po 4 knjige, kar znaša v 10 letih 750.000 knjig in knjižic za šolsko mladino. Stalni naročniki si morejo tako že v šolski dobi sestaviti lastno malo knjižnico, ki si jo pozneje dopolnijo še z beletrističnimi in poučnimi spisi. V CSR ima tako delo že podobno tradicijo. O tem sem se prepričal na lanskem študijskem potovanju po bratskih deželah Vltave in Morave.

Podrobnejša razprava o publikacijah Mladinske matice bi spadala v poseben članek; omejumej se le na nekoliko splošnih presoj.

(Dalje prihodnjic.)